

FIIA 8/2013

COMMENT

Mikael Wigell
Tutkija
Ulkopoliittinen instituutti

Kansainvälinen huume politiikka kaipaa uudistamista > Painopiste tulisi siirtää kriminalisoinnista haittojen vähentämiseen

Globaali ”sota huumeita vastaan” on saavuttanut käännepisteen. EU:n tulisi käyttää tilaisuus hyväkseen ja ajaa maailmalla vaihtoehtoista huume politiikkaa. Painopiste tulisi siirtää kriminalisoinnista haittojen vähentämiseen, vaikkakaan pelkkä laillistaminen ei ratkaise kaikkia ongelmia.

Kansainvälinen huume politiikkaa koskeva keskustelu on viime vuosina muuttunut selkeästi. Nyt kyseenalaistetaan koko YK:n huumaus-aineyleissopimus, joka velvoittaa valtiot kieltämään huumeiden tuotannon, tarjonnan ja kulutuksen.

Muutos alkoi, kun Brasilian, Meksikon ja Kolumbian entiset presidentit (Fernando Henrique Cardoso, Ernesto Zedillo ja César Gaviria) vaativat vallitsevan huume politiikan uudelleenarviointia. Presidenttien tueksi asettui useita maailmanpolitiikan vaikuttajia, kuten entinen YK:n pääsihteeri Kofi Annan, entinen EU:n ulkopoliitiikan korkea edustaja Javier Solana ja entinen Yhdysvaltain ulkoministeri George Schultz. Heidän perustamansa globaali huume poliittinen komissio julkaisi kesällä 2011 raportin, jossa ehdotettiin huumeiden täyskieltoon perustuvan politiikan muuttamista.

Keväällä 2012 järjestetyssä Amerikan valtioiden huippukokouksessa Latinalaisen Amerikan johtajat ilmoittivat päässeensä yhteisymmärrykseen siitä, että nykyiselle huume politiikalle on etsittävä vaihtoehtoja. Myös Yhdysvaltain presidentti Barack Obama myönsi, että on aiheellista keskustella siitä, lisääkö nykyinen lainsäädäntö ongelmia paikoittain enemmän kuin torjuu niitä. Kolumbia, Guatemala

ja Meksiko veivät esityksensä YK:n käsiteltäväksi viime syyskuussa, minkä jälkeen YK:n huumausaine- ja rikosasioiden toimisto UNODC ilmoitti olevansa valmis edistämään aiheesta käytävää keskustelua.

Uudistusten vaatijat ehdottavat vaihtoehtoista lähestymistapaa huumeiden vastaiseen taisteluun. Heidän mukaansa nykyisestä huumeiden tuottajiin, pienvälittäjiin ja käyttäjiin kohdistetusta kriminalisoinnista tulisi luopua. Ehdotetut muutokset muistuttavat jo olemassa olevaa ”eurooppalaista mallia”, jossa painopiste on kriminalisoinnin sijaan huumeiden käytön aiheuttamien haittojen vähentämisessä. Tämä merkitsee keskittymistä ehkäisevään huume työhön, osittaista dekrimin lisointia ja huume ongelmien käsittelyä pikemminkin terveydellisenä kuin lainvalvonnan kysymyksenä.

Tähän asti noudatetussa Yhdysvaltain johtamassa huume politiikassa on keskitytty viljelmien tuhoamiseen, käytön kriminalisointiin ja salakuljettajien kiinni ottamiseen jopa sotilasvoimin. Tämän politiikan katsotaan kuitenkin epäonnistuneen. Monet Latinalaisen Amerikan maat ovat jo muuttaneet omaa politiikkaansa eurooppalaisempaan suuntaan, ja nyt Yhdysvallat tekee samoin. Muutos näkyy myös Yhdysvaltain politiikas-

sa Latinalaisen Amerikan maita kohtaan; Yhdysvallat on alkanut kannustaa vaihtoehtoiseen kehitykseen pelkän viljelysten tuhoamisen sijaan. EU:lla on nyt paremmat edellytykset kuin koskaan edistää eurooppalaista lähestymistapaa globaalin huume politiikan uudeksi malliksi.

Myös huume politiikan eurooppalainen malli kaipaa uudistuksia. Haittojen vähentämisen periaatetta voitaisiin soveltaa huumeiden käytön lisäksi myös valvontaan. Lainvalvonnan resurssit voitaisiin keskittää väkivaltaisimpien välittäjien torjuntaan. Tämä loisi huume kauppiaalle kannustimen pidättäytyä väkivallasta.

Salakuljetuksen valvonnassa huomiota voitaisiin siirtää itse huumeista rahan liikkeisiin. Huumeiden salakuljetus on vain yksi osa huume kaupan logistiikkaa; myynnistä saadut rahat on kerättävä, kuljetettava takaisin lähdemajaan ja ”pestävä”. Rahavirtoja seuraamalla salakuljetusverkostojen vastaista taistelua voidaan täydentää.

Tehokkaimpana keinona torjua huumeisiin liittyvää rikollisuutta, väkivaltaa ja korruptiota nähdään nyt huumeiden käytön laillistaminen. Sen puolesta puhujat pitävät sitä ainoana keinona torjua järjestäytyntä rikollisuutta, joka saa tulonsa huume kaupasta. Lisäksi laillista-

Ulkopoliittinen
instituutti

Kruunuvuorenkatu 4

PL 400

00161 Helsinki

Puhelin

(09) 432 7000

Fax

(09) 432 7799

www.fiia.fi

Ulkopoliittinen instituutti on eduskunnan yhteydessä toimiva, riippumaton tutkimuslaitos. Instituutti tuottaa korkeatasoista tutkimusta, joka tukee poliittista päätöksentekoa ja avointa keskustelua niin kotimaassa kuin kansainvälisestikin.

Instituutin julkaisut käyvät läpi sisäisen editointiprosessin, mutta julkaistavat näkemykset ovat kirjoittajien omia.

minen vapauttaisi viranomaisten voimavaroja. Uuteen huumeopoliitiikkaan tulee todennäköisesti sisältymään ainakin osittainen laillistaminen ja/tai dekriminointi. Yhdysvalloissa Coloradon ja Washingtonin osavaltiot ovat jo laillistaneet marihuanan myymisen viihdekäyttöön. Uruguayssa valmistetaan lakia, jonka määrä siirtää kannabiksen kauppa valtion hallintaan.

Pelkkä marihuanan laillistaminen ei kuitenkaan tuhoa järjestäytyneen rikollisuuden toimintaedellytyksiä, sillä marihuanan salakuljetus muodostaa vain osan rikollisryhmien kokonaistuloista. Marihuanan laillistaminen saattaa jopa kannustaa rikollisryhmiä siirtymään kovien huumeiden salakuljetukseen. Edes kaikkien huumeiden totaalinen laillistaminen ei poistaisi ongelmaa, vaan voisi johtaa rikollisryhmien välisten väkivaltaisten valtataistelujen kiihtymiseen, kun nämä kamppailisivat jäljelle jääneistä laittomista tulonlähteistä.

Laillistaminen ja huumeiden verottaminen loisivat luultavasti myös huumeisiin liittyvän harmaan talouden. Monilla laillisilla markkinoilla tupakkakaupasta asekauppaan ja autokauppaan järjestäytyneet rikollisuus ottaa osansa markkinoilla liikkuvasta rahasta. Valtioiden olisikin suunnattava huomattavia

voimavaroja laillistetun huumeikaupan sääntelyyn.

Huumeidenkäytön dekriminoinnin etuna on, ettei yhteiskunnan tarvitse tuhlaata voimavarojaan nuorten pikkurikollisten vangitsemiseen. Laillistamisen myötä huumeiden käyttöä voidaan myös lähestyä kansanterveydellisenä kysymyksenä ja käytöstä aiheutuviin terveyshaittoihin voidaan puuttua.

Olisi kuitenkin vaarallista olettaa, että dekriminointi tai laillistaminen vähentäisi järjestäytyneitä rikollisuutta merkittävästi. Lainvalvontaan on siis edelleen panostettava ja korruptiota pyrittävä ehkäisemään. Samalla on etsittävä vaihtoehtoisia ansaintakeinoja niille syrjäytyneille ryhmille, joiden elanto on huumeiteollisuuden varassa.

YK:n huumekomissio aloitti maaliskuun puolivälissä työn uusien kansainvälisten huumevalvostandardien luomiseksi. Työn jatkaminen on nyt EU:n kaltaisten isojen toimijoiden vastuulla, etenkin kun maailman huumeongelman vastaisen YK:n poliittisen julistuksen ja toimintaohjelman toimeenpanoa tarkastellaan vuonna 2014 ja kun YK:n täysistunto pitää huumeongelmaa koskevan erityiskokouksensa vuonna 2016. Toimintaohjelman tarkastelu ja yleiskokouksen lausumat muodostavat kansainvälisen huumekontrollin pohjan tulevina vuosina.